

Poslední sakury

Jsou věci a jevy, které s člověkem tiše, nevtíravě a samozřejmě koexistují, aniž by si vynucovaly jeho pozornost. S nezachytitelným zaujetím neslyšně vydechují vedle něj a člověk se mezi nimi a v jejich blízkosti pohybuje jako jejich věrný společník. Pak se ale stane, že přijde jejich čas. Překročí horizont zdánlivě prázdného prostoru a vystoupí jako herec na prázdné jeviště, zjeví se jako loď na obzoru nadnášená mírným, zvlněným mořem. A jsou tady. Živé, nepřehlédnutelné, pojmenované, smysly dobře zachytitelné. Jako by je nasvítíl zkušený divadelní osvětlovač, jako by v té vypjaté chvíli, která se dostavuje večer těsně před usnutím, někdo hlasitě kýchl, jako by kdesi pod oknem zakřičel pták a člověk rozpoznal, že jde o život.

Tak třeba sakury. Už celé roky a vždy po celý rok tu na náměstí před výlohami malých obchodů stojí, střídající míru vznešenosti a povadlosti až ke kostrám připomínajícím odcházení, a téměř nezaznamatelně mění odstíny zeleně. Jednoho dne se stane, a bývá tak nejčastěji na přelomu dubna a května, že rozkvetou. Jako když křikne pták a něco se někde zachvěje. Zvláštní a krásné je, že bohatství jejich květů pohne i významy věcí, které jsou kolem. Jako by byly kořeny stromů, jež vynášejí květy do výše, spojeny tenkými nitkami dokonce až s tkáněmi slov v knížkách za blízkými výlohami knihkupectví. A tak lze uslyšet v záhlaví okamžiku teskný zpěv Hrubínův: „*V hlíně ticha, písni má, / slovo tvé se ujímá / a mým očím, zvyklým zemi / na chvíli jen odhrne / nebe neopatrné, / to, co tají přede všemi.*“ A v něm ještě s jistou bázní před velikostí hlasu, zjeví se moudré oči Jana Balabána, který už není. Stejně jako už není přítel, básník František Kobza, který odložil pero dávno před tím, než se jeho srdce k smrti unavilo, a přece jeho zimní Olomouc nosíš stále při sobě: „*Sněží. / Miliony malých sebevražednic se vrhaly dolů, / aby svá tílka rozbily / o průhledné střechy bílého města.*“ Tak zrají sakury, z nichž se zanedlouho začnou odlupovat okvětní lístky, budou padat k zemi a třaskat v dotyku se zjitřenou duší, pomalu se ztrácet a mizet v hlubinách darované chvíle. Ani nezaznamenáš, že za výlohami s knihami se tentokrát bude dít něco nenávratného, neboť přicházejí dny počtářů. Zdá se, že za posledními uvadlými květy sakur už žádné vyprávění nebude. Každoročně očekávaný básnický čas s rozkvetlými sakurami se bude zanedlouho ztrácet v šelestu spadaneho listí jak suchá lítost.

Dalibor Malina

Obsah:

úvodník

Dalibor Malina: Poslední sakury___2

próza

Tomáš S. Končinský: Ukrutný souboj pána náhod a zloděje úsměvů___4_12

Pavol Ičo: Barón Hablovský___12_19

poezie

Oldřich Kutra: * * *___20_21

Tomáš Kaválek: * * *___22

Pavína Vítková: * * *___22

Matěj Antoš: * * *___24

překlady

Hillary Kuteisa: * * *___23

recenze

Martin Lukáš: Dvojí Jaroslav Žila___25_27

Ladislav Štěpánek: Prodlévání mezi světy___27_30

Michèle Baladránová: Kam se ta česká melodičnost ztrácí?___30_31

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla	Knihkupectví Malina
Bystřička 267	Dolní náměstí 344
756 24	755 01 Vsetín
http://kotrla.com	tel.: 571 419 531
pavel@kotrla.com	knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 54, ročník XV., šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Knihkupectví Malina, redakce: Jiří Hrabal, Jakub Chrobák, René Kočík, Dalibor Malina, Martin Škabraha, Martin Lukáš; redakční rada: Jakub Grombář, Tomáš Vašut; registrace MK ČR E 13264, internetová adresa: <http://www.inext.cz/texty>
Nevyžádané texty nevracíme ani nelektorujeme.

TOMÁŠ S. KONČINSKÝ

Ukrutný souboj pána náhod a zloděje úsměvů

Na to, že je pán náhod, přicházel Valentin Ženožička teprve postupně. Nicméně už od dětství si všímal toho, že svět kolem něho funguje na základě zcela zvláštních, tajuplných mechanismů. Všímal si například, že kdykoliv projde kolem digitálních hodin na kuchyňské lince, ukazují čas jako 10:10, 17:17, nebo 22:22, což bylo pokaždé, když se šel v noci vyčůrat. Všímal si, že televize v obývacím pokoji měla čistý signál pouze, když bylo u nich v ulici zaparkováno jakékoliv auto červené barvy. Vypozoroval, že když vyšité ornamenty květin na záclonách vrhají na koberec v jeho pokoji stíny v určitých konstelacích, proletí nad jejich domem do dvou minut stíhačka, zazvoní telefon, nebo začne hrozivě chrčít v potrubí ve výměníku, což bude trvat do té doby, než sousedka přes ulici vytřepá z okna prachovku, nebo někde nezaštěká pes. Objevil, že mámin CD přehrávač přeskakuje kdykoliv se na obloze objeví mrak ve tvaru Spidermana, nebo kuřete, že obrazovka tátova počítače se spolehlivě rozblíká při každém vyřčení slov „okamžitě“, „prkno“, „levhart“, nebo „přínejlepším“, a že když máma naskládá všechny modré talíře v kredenci na zelené, přijde do druhého dne na návštěvu teta, nebo babička a něco mu přinesou.

Valentin Ženožička tak postupně stále víc pronikal do skrytých mechanismů kolembytí a časem si vypěstoval zcela náhodnou schopnost ovlivňovat je ke svému prospěchu. Jednou ve třídě se mu podařilo způsobit prasknutí zářivky nad jeho hlavou právě uprostřed testu z matematiky pouze tím, že si vzal do školy plný penál ostře ořezaných žlutých tužek. Paní učitelka sice říkala něco o zkratu, ale Valentin věděl, že jenom a pouze díky žlutým ořezaným tužkám získal při přesazování do jiné lavice dostatek času na to, aby od Lídy Nachtingerové opsal řešení a dostal jedničku. Zjistil také například, že dvířka kuchyňské skříňky, ve které se doma ukrývaly sladkosti, v noci nevrzala pouze v případě, když měl na sobě pyžamo se Snoopym, nebo cokoliv s kostkami. Uměl na ulici rozhoukat sanitku, nebo hasiče, když určitým způsobem ždímal houbu na nádobí. Když seděl jednou půlkou zadku na židli a druhou na opěradle křesla, dokázal porazit počítač v závodech formule 1 i na nejvyšší obtížnost a měnit venku směr větru se mu

dařilo prostým hrdelním pobrukováním písní Zdeňka Svěráka a Jaroslava Uhlíře.

Postupně mu docházelo, jak velkou moc v sobě objevil, a když už byl dospělý, naučil se ji také poměrně efektivně využívat. Šlo jenom o to pravidelně své schopnosti procvičovat, být soustředěný a hlavně nechat všechno náhodě. Zapeklité na systematickém ovládnutí náhody totiž bylo především to, že náhoda se nedala řídit žádným systémem. Valentin to sice několikrát zkusil, ale to bylo vždycky rázem po náhodě. Zjistil tak, že nemůže věci dostat pod kontrolu tím, že se o to bude snažit. Jako modelový příklad mu posloužil autobus číslo 53, který mu každé ráno ujížděl těsně před nosem. Že nemá cenu se při vycházení z domu řídit jízdním řádem, mu bylo jasné od začátku. Na to přijde ve městě dříve nebo později každý. Ovšem systém vyjít pokaždé o něco dřív, nebo naopak později, také nepřinášel úplně stoprocentní výsledky. Někdy mu autobus ujel, někdy ho stihnul, někdy na něj musel čekat. Tím pravým řešením se nakonec ukázalo až - vyjít vždycky jindy, než by vyšel. Důležité bylo dělat to naprosto nesystematicky a především o tom jako o systému nikdy nepřemýšlet. Prostě se věnoval něčemu zcela jinému a náhle se jako šílenec vrhl ke dveřím a spěchal na autobus. Vycházelo to dokonale - než se realita kolem něj stihla přizpůsobit jeho novému směřování, stanul na několik cenných vteřin mimo ni a stal se tak pánem náhody. Už nikdy neměl problém se stíháním dopravních prostředků, s čekáním ve frontách na poště nebo v supermarketu, s vybíráním otázek při zkouškách, nebo seznamováním s dívkami. Zvláště v tom posledním případě absolutně platilo pravidlo - hlavně se o nic systematicky nesnažit. Prostě brát, co mu přijde do cesty, a užívat si naplno upřímný a láskyplný vztah, dokud mu náhoda nepřivede do cesty něco ještě lepšího. Pro Valentina Ženožičku tak bylo nejdůležitější, aby nikdy v životě přesně nevěděl, co vlastně dělá. Jedině tak se mu dařilo náhodu svého bytí dokonale ovládat.

Jenom v jediné věci to nefungovalo - u sázení, tipování, hazardních her, nebo investic na burze. Jakýkoliv pokus zbohatnout pomocí náhody Valentinovi nikdy nevyšel. Po několika neúspěšných pokusech mu tak došlo, že jeho dar pravděpodobně nemá sloužit k osobnímu obohacení a veškerých takových snah zanechal.

Uvědomil si, že je zřejmě předurčen k něčemu mnohem většímu a svěřil tak s důvěrou svůj osud plně náhodě. Čím dál víc mu totiž bylo jasné, že ten, kdo se trpělivě naučí poznat a ovládnout všechna hesla a tajné šifry, na jejichž základě náhoda funguje, stane se vládcem světa. Dokáže proniknout do všech souvislostí a asociací, dokáže v jedné myšlence rozebrat titěrný hodinový strojek a zároveň urovnat hrozící mezistátní konflikt, konečně dokáže plně proniknout do mechanismů přírody, do funkčnosti člověka, stát se absolutním uzdravitelem všech neduhů a katastrof, ničím neomezenou, vesmíru vládnoucí mocí. To všechno Valentin Ženožička jednou dokáže. Zatím ale držel svou zázračnou schopnost v tajnosti a čekal. Věděl, že jednou, úplně náhodou, se o něm dozví celý svět. A věděl také, že ta chvíle se blíží každým dnem.

Kladomil Hunyady se ke kradení úsměvů propracoval naprosto logicky. Ve vlastní rodině si jich moc neužil a mezi ostatními dětmi jich pro něj také moc schováno nebylo. Vždycky, když se náhodou ocitnul mezi nimi, začaly na něj syčet, prskat, otáčely se k němu zády, nebo ho přímo napadaly a vyháněly, dokud co nejrychleji nezmezil někam daleko, na to nejosamělejší místo na světě. Byl jim tak odporný, jak jen to v jejich čistých dětských dušičkách šlo. Kladomil to sice nechápal, ale velmi rychle se to naučil brát jako realitu. Děti ho mezi sebou nechtěly, dospěli se na něj mračili, co jiného mu zbývalo, než si kousek toho úsměvu a štěstí pro sebe ukrást?

Poprvé se mu to povedlo ve školní jídelně, když se míjel s třídním tlouštíkem Brzobohatým, nesoucím na talíři dvojitou porci nudlů s mákem. Jejich oči se střetly a překvapený Kladomil dostal přímou dávku vrcholné spokojenosti, štěstí a natěšeného očekávání. Úplně ho to zmrazilo na místě, lapal po dechu a v celém těle cítil příjemné teplo a šimrání.

„Co čumíš?“ vyštěkl na něj nevrle Brzobohatý a nasupeně ho obešel i s tácem chladnoucích nudlů. Měl po chuti a po náladě.

V tu chvíli bylo rozhodnuto. Od té doby se za každým rohem, u každého sloupu, před každými dveřmi ve škole krčil číhající Kladomil Hunyady. Kdykoliv se někdo na někoho usmál, nebo jen pousmál, nebo snad dokonce házel zamilovaný pohled, Kladomil se hbitě přitočil a než se dotýčný vzpamatoval, odnášel si sám celou dávku citů, které nepatřily jemu. Poté, co něko-

likrát dostal od okradených nakládačku, naučil se postupně trpělivosti a vyššímu zlodějskému umění. Jeho citové chmatáctví nabývalo větší citlivosti a distingovanosti. Brzy dokázal rozpoznat a uloupit ty nejupřímnější úsměvy, nejhlubší pohledy i nejšťastnější povzdechy, které kolem sebe nacházel, a zmizet s nimi dřív, než dotyčný překvapeně zjistil, že o své city náhle přišel. Šlo to velmi jednoduše, protože nikdo vlastně netušil, co Kladomil doopravdy dělá.

A jak mu to pomáhalo! Jak díky tomu rostl a sílil! Jeho dětství bylo najednou šťastné a bezproblémové, z puberty si pamatoval jen samé příjemné zážitky (co na tom, že ne jeho) a svět pro něj tak byl už jen stále lepší a bezstarostnější, tvořený na základě cizích opravdově prožitých okamžiků.

Brzy se stal fotografem, ale nedokázalo ho to uspokojit. Strnulé pózování před objektivem v sobě postrádalo cit a na zachycení toho opravdu podstatného byl každý fotografický přístroj příliš pomalý a neohrabaný. Kladomil se stával čím dál náročnějším. Obyčejné přátelské, zdvořilostní úsměvy, ani úsměvy zasněně neurčité už mu dávno nestačily. Potřeboval úsměvy triumfální, vítězí, vrcholně uspokojené. Stal se přímo závislým na úsměvech toužebných, nenápadně oťukávajících, svádějících. Měl rád ty okamžiky, kdy něco začíná, rodí se, měl rád tu chvíli, kdy ještě nic není definitivní, kdy se jen flirtuje s budoucností, kdy jsou ještě všechny cesty otevřené. Stačilo jen správně odhadnout vhodný moment, na vteřinu zkřížit cestu bezbrannému citovému embryu a v příští chvíli už si veškerou ještě nenarozenou naději a nenaplněnou budoucnost odnášet sám. Zvláště cenné byly i úsměvy maminek k jejich děťátkům. Především proto, že bylo skutečně obtížné se k nim dostat. Ale i tady si dokázal poradit, a když to náhodou nevyšlo, vybral vzápětí dvě tři tramvaje po sobě a jeho život opět nabyl smyslů. Vše vzácné a křehké, čeho je mezi lidmi tak málo, dokázal s velkou zručností a efektivitou hromadit a koncentrovat pro svou vlastní potřebu. Šlo mu to tak dobře, že ve městě už pomalu nezbyl jeden jediný úsměv. A když se náhodou přece jenom někde nějaký objevil, bylo jen otázkou času, kdy se k němu dostane. Tak žil Kladomil Hunyady šťastně a spokojeně ve městě plném blbé nálady, dokud mu jednoho dne nezakřížila cestu náhoda.

Valentin Ženožička se spokojeně usmíval. Tramvaj číslo 5 přijela přesně ve chvíli, kdy

přicházel na zastávku. Jeho oblíbené sedadlo, čtvrté zepředu vpravo, bylo volné a muž stojící před ním si náhodou rozevřel noviny tak, že Valentinovi zastínily nepříjemně oslepující ostré slunce. Valentin se spokojeně opřel a čekal, kde bude vystupovat. Neměl nejmenší tušení, kam a proč jede. Všechno bylo tak, jak má být.

Na další zastávce přistoupil Klodomil Hunyady a hned pohotově přelétl pohledem celý vůz. Jako vždycky všude kolem viděl jenom samé strhané, unavené obličeje, vyhybavé pohledy, sotva zaschlé nadávky na rtech, zárodky frustrace a našťvanosti překryté tenkou blánou apatie, kterou hrozily protrhnout při sebemenším zakodrcání. Klodomil se ušklíbl, chytil se mastné tyče a nespokojeně zavrtěl hlavou. Co to se všema krucinál je? Copak se už nikdo neumí usmívat, trochu se radovat ze života?

V tom mu ale pohled padnul na Valentina Ženožičku, skrytého ve stínu novin. Okamžitě se mu rozvlnily všechny chloupky v nose. Tak upřímně šťastný a spokojený úsměv! Tak sebejistě vítězný, triumfující, tak dokonale šťavnatý a zralý. Hladově hltal Valentina pohledem. Ten úsměv musí být jeho stůj co stůj! Hlavně ale opatrně, nic neuspěchat. Důležité je svou oběť nevyplašit, neupozorňovat na sebe, nerušit ji z jejího šťastného rozpoložení. Jen ať jí vydrží co nejdéle, ať stačí prorůst do celého těla, ať si spolu s úsměvem může Klodomil přivlastnit i všechno to, co k němu vedlo a co nadále sliboval.

Blížil se zezadu k Valentinovi, pomalu a nenápadně přeručkovával po stropním držadle, vyhýbal se stojícím cestujícím, nespouštěl svůj objekt z očí. Čím dál víc ho ale Valentinův úsměv zárážel. S něčím takovým se snad doposud neseťkal. Byl to ten nejpřesvědčivější úsměv plný spokojenosti a jistoty. Neměl absolutně co dělat s lidmi okolo a Klodomil si byl jistý, že ani s žádnými jinými. To byl úsměv sám pro sebe, zároveň ale úsměv vědomý a vědoucí, který nic nemohlo zničit. Rozhodně nepůsobil jako úsměv blázna. Ty neměl Klodomil rád. Takový úsměv energii spíš ubíral, než rozdával a navíc se vždycky na dlouhou dobu usadil v hlavě, kde nepříjemně zabíral místo. Ale tenhle člověk určitě nebyl blázen, přesně naopak - vypadalo to, že má nějakým zvláštním způsobem všechny věci pod kontrolou. A Klodomilovi bylo jasné, že pokud se mu podaří ten úsměv ukrást, získá s ním i tuhle nevšední, pro něj zatím neidentifikovatelnou schopnost.

Potřeboval jen chvilku pozornosti. Bude to těžké, ale Klodomilovi stačila setinka vteřiny, jen jedno sebekratší napojení. Stál už přímo nad Valentinem, který pod ním s úsměvem pozoroval ubíhající krajinu za oknem. Bylo jasné, že je spíš tam venku, než tady uvnitř v tramvaji. Klodomil prudce zamrkal a snažil se koncentrovat. Tohle se mu ještě nestalo. Ten člověk pod ním ho mátl. V jiných případech by si už dávno odnášel úsměv, s přehledem získaný rychlým, rutinním grifem. Ale tady stále nevěděl, jak přesně by to měl uchopit. Bylo to, jako by mu ten úsměv neustále unikal, ale zároveň jakoby byl všude kolem něj. Jako by otevíral tisíce možností a cest, ale žádná z nich nebyla do poslední chvíle jistá. Pod ním byla zpřítomněná budoucnost ve všech svých podobách najednou a Klodomilovi se z toho točila hlava.

Zvednul ruku nad Valentinovo rameno. Když to nepůjde jinak, pomůže si třeba násilím, ač to jinak dělá velmi nerad. V tom okamžiku ale na jeho vlastní rameno lehce zaklepala cizí ruka. Klodomil sebou škubnul a vylekaně se otočil. Před ním se ve slunci lesknul revizorský odznak: „Kontrola jízdenek, prosím.“

Klodomil zamžikal oslepen slunečními prásátky z odznaku. To snad ne – revizor a právě teď. Sáhл automaticky do kapsy pro legitimaci a ztuhnul. Uvědomil si, že zrovna dneska odnesl do čistírny svůj oblek a právě zjistil, že v něm zapomněl všechny své doklady. Taková zatracená smolná náhoda a stane se zrovna v tu nejhorší možnou chvíli.

Revizor si ho odvedl do přední části vozu, kde mu vypisoval pokutovou účtenku. Klodomil s ním nesmlouval, raději neustále jedním okem hlídal Valentina. Tramvaj už přijela do stanice, lidé nastupovali a vystupovali, ale Valentin seděl na svém místě a stále se usmíval. Když se vzápětí ozval signál zavírání dveří, vyvrstl se nicméně Valentin zničehonic ze sedadla a než se stačil Klodomil vzpamatovat, vyskočil zavírajícími se dveřmi ven na ulici. Ani revizor, ani nikdo jiný si ničeho nevšimnul. Jako by se to nestalo, jako by tu Valentin nikdy nebyl. Na jeho místě seděla starší zamračená žena a četla si časopis. Tramvaj se rozjela a Klodomil zoufale sledoval oknem Valentina, který ráznými kroky mizel v jedné z ulic.

„Takže to bude přírážka devět set,“ podával mu revizor účtenku a na jeho tváři se v matném náznaku úsměvu zrcadlila triumfální spokojenost.

Kladomil se bleskově zasoustředil. Revizorovy rysy ztuhly, překvapeně zamrkal a nápadně zblednul. Chtěl ještě něco říct, ale zakoktal se, hlava se mu zamotala a ruka s účtenkou ochable klesla. Do Kladomila vjel jako blesk pocit uspokojení a čistá, nová energie. Přiskočil ke dveřím a začal zuřivě mačkat tlačítko signálu pro řidiče. Tramvaj se prudce zastavila a řidič otevřel dvířka kabiny.

„Co blbnete, jste normální?“ obořil se na Kladomila. Ten ale jediným trhnutím rozevřel obě křídla dveří a vyskočil na ulici. Řidič se otočil na revizora: „Co to bylo za magora?“

Revizor ale jen mdle zíral před sebe, pootevřenou pusou a vytřeštěné oči jako tři temné otvory do prázdné hlavy, ruku s účtenkou za pokutu ochable svěšenou u těla. Nezmohl se na slovo.

Valentin rychle kráčel náhodně vybranou ulicí k náhodně vybranému cíli. Opět měl náskok před realitou a dařilo se mu ho neustále zvětšovat. Byl unášen náhodou, kterou ale zároveň celou strhával sebou, hnětl, formoval, dělal si s ní, co se mu zrovna zachtělo. Poslední dny se dařilo prodlužovat dobu, ve které náhodně kličkoval mezi skutečnostmi. Trávil stále více času adrenalinovým surfováním na vlnách nevyzpytatelnosti a užíval si absolutní svobodu, kterou mu tenhle ničím nevázaný pohyb přinášel. Prudce změnil směr a vydal se dolů po schodech. Dnes to bylo ale ještě o trochu jiné. Jasně cítil, že jeho náhodné bloumání nabývá stále konkrétnějších obrysů, že se stahuje ke konkrétnímu cíli. Samozřejmě vůbec nevěděl k jakému, a tak to bylo v pořádku. Jakmile by začal pátrat po smyslu této cesty, ihned by ho pozbyla. Jen jít dál, náhodně měnit směry a pozorně sledovat hesla a signály, které míjel - zakašláním v průchodu, čáru od letadla na nebi, ulomený podpatek u kanálu, kočku na rozpálené plechové střeše.

Kladomil šel v jeho stopách. Pozoroval ho, jak kličkuje, přebíhá, otáčí se a znovu mění směr, ale nikdy ho neztratil z dohledu. Sledoval odhodlaně jeho stopu a přemýšlel, jak mu co nejlépe zkřížit cestu, což je v případě chodce, který se pohybuje zcela náhodně, dost obtížný kousek. Kladomil se ale nevzdával i poté, co mu došlo, že nemá šanci vyzpozorovat směr cesty pronásledovaného. Najednou mu bylo jasné, že žádný takový logicky odhadnutelný směr ta cesta nemá ani mít nebude. Léta praxe a vycvičená

zlodějská intuice ho tak přivedla k nápadu, který se i jemu samotnému zprvu zdál šílený - vybere si náhodně jednu uličku, zaběhne do ní a bude čekat za rohem. Jak nesmyslné se to zprvu zdálo, tak se to nakonec ukázalo být tím nejlepším možným řešením. Sotva se přikrčil za rohem té nejnenápadnější malé uličky a stihl si uvědomit, že se chová jako úplný pitomec, objevil se na jejím druhém konci Valentin a zamířil si to přímo k němu. Kladomil se hbitě a tiše odlepil od rohu a vydal se mu naproti. Přestože město bylo ten den plné spěchajících lidí, ulička byla naprosto prázdná. Přestože slunce ten den rozpalovalo beton všude kolem a nebylo před ním úniku, ulička byla ponořena ve stínu. Valentin s Kladomilem kráčeli rychle přímo proti sobě. Úplnou náhodou se v té jediné malé uličce, na tom jediném místě, v tu jedinou chvíli koncentrovaly všechny úsměvy, naděje, lásky a radosti celého města. Ještě tři kroky, dva, jeden...

Kříslo to, když do sebe jejich pohledy narazily jako dva tvrdé křemeny. Vzápětí si Kladomil spokojeně na tváři odnášel svůj nový úsměv, zatímco ten Valentinův se zničehonic ztratil. Kladomil, jak bylo jeho zvykem, zrychloval, aby zmizel za rohem dřív, než se jeho oběť vzpomene, zatímco Valentinův krok byl stále pomalejší. Nad městem se rozezněly sirény. Kladomil konečně zatočil za roh a spokojený úsměv na jeho tváři se rozzářil triumfem. Nezpomalil. Radostná euforie ho nutila, aby šel stále rychleji, aby běžel, prchal, jedno kam, hlavně pořád dál, pořád pryč. Valentin se mezitím úplně zastavil a nechal tak zadýchanou skutečnost, aby ho konečně doběhla. Rozbolely ho nohy. Byl unavený. Musel se opřít o zeď a vydýchat se. Měl žízeň, slunce ho páliło. Otočil se do uličky, ale nikoho za sebou neviděl.

Kladomil dál utíkal městem, jehož ulice byly prázdné. Nepotkával vůbec nikoho, neminul ho jediný pohled, nezaslechnul jediný hlas. Byl úplně sám. Jako kdysi, když utíkal někam daleko, na to nejosamělejší místo na světě. Chtěl se zastavit, chtěl někoho potkat. Ale místo toho běžel pořád dál. Kličkoval, uhýbal, skrýval se, ztrácel se, mizel. Byl pryč.

Nepříjemný jekot z nebes začal pomalu skomírat a prázdnou uličkou za Valentinovými zády zaduněl nachlazený hlas: „Zkouška sirén. Zkouška sirén. Právě proběhla zkouška sirén. Zkouška sirén. Zkouška sirén.“

Valentin zatřepal hlavou a snažil se soustředit. Odkudsi z dálky zaslechnul lidské hlasy a cinknutí tramvaje. Město se k němu pomalu vracelo. Otočil se a vydal se mu opatrně naproti. Ten den se znovu vrátily do města úsměvy a rozhodně to nebylo náhodou.

PAVOL IČO

Barón Hablovský

(fragmenty z fiktívneho románu)

Kráčal po ulici so zovretými päsťami. Unavený pohľad upínal k zemi.

Celú noc myslel na jej slová, čo rozkvitli ako trnie v záhrade spomienok.

„Nenechávaj ma tu samú v tme. Bojím sa.“

Okoloidúcich starcov a ženy vlečúce sa z poľa prekvapí, keď ich pozdravy neopätuje ani kývnutím hlavou. Starci zašomrú, ženy šepmo spustia o úbožiakovi a neopätovanej láske.

Útržky bodavých slov doľahnú aj k nemu.

Nehnevá sa na nich. Vlastne majú pravdu. Už tak dlho sa zadúša otázkou Načo žiť?

Navráva si, že by samovraždou mohol očistiť svoju dušu od všetkej špiny a hnevu, ktorý ho núti opovrhovať aj ním samotným.

Len strach z toho, že žiadne očistenie nie je, že po smrti sa rozpína iba tma, udržiava ho ešte stále nažive.

Tok myšlienok preruší výkrik:

„Prídeš o dom!“

Tie slová ho zaujmú. Zastane a porozhliadne sa.

V tmavej uličke obklúčili dvaja chlapi starca. Starý muž pôsobí zúfalo a vydesene, akoby sa na jeho zvráskavenej tvári mali čoskoro objaviť slzy. Barón zovrie rukoväť meča a podíde k nemu.

„Čo sa tu deje?“

„Nevrátil dlžobu, tak príde o dom“ vyštekne statnejší z mužov s pohrdavým výrazom v tvári.

„A koľko dlží?“

„Štyri zlaté.“

„Kvôli tomu má prísť o dom?“

„Pozrite sa, my si len robíme svoju robotu. Prišli sme mu povedať, že ho vystahujeme“ povie statný chlap.

„Nemal si požičiavať, keď na to nemá“ dodá jeho spoločník.

„Nikoho nevystahujete“ povie barón a švihne mečom.

Ostrie pretne tvár statnejšieho z chlapov. Padne na kolená s dlaňou na oku.

Jeho spoločník podíde pár krokov dozadu. Barón sa otočí k nemu a prudkým výpadom mu prebodne brucho. Muž sa zvalí na zem, chrčí.

Ten druhý naberie odvahu, ľavou rukou sa pokúsi baróna udrieť, ale netrafí.

Hablovský opäť švihne mečom a súperovi pretne hrdlo. Zem pokropí krv.

V tú chvíľu barón pocíti nesmiernu silu. Vie, že ak ju nevybije, vybuchne.

Oči mu iskria, dýcha prudko, pevne zvierá pery.

Hnev v sebe utíši, až keď sa rozhliadne a uvidí strach starcových očí.

„Od koho ste si požičali?“

„Krčmár“ odsekne stavec.

„Ten úžerník...“ precedí Hablovský, „Podťe so mnou, zburcujeme chlapov a vrátíme spravodlivosť do tohto kraja. Chce to len odvahu, ľudí je predsa viac ako vojakov.“

„Vojna nikomu nič dobré nepriniesla“ odvetí stavec, „Chod' si do pekla ak chceš, ale sám!“

Barón sa nadýchne, akoby chcel niečo povedať. Kým však otvorí ústa, starý muž znechutene odvráti zrak.

Hablovský na chvíľu zosmutnie, ale stále cíti, ako v ňom vrie krv. Preto nechce a ani nemôže otáľať. Náhlivým krokom zamieri do krčmy.

Miestne osadenstvo na chvíľu zmlkne, keď vstúpi, no vzápätí ticho zmizne vo vrave plnej nadávok.

„Chlapi!“ zvolá tak hlasno, ako len dokáže.

„Práve som zabil dvoch vydieračov. Najal ich krčmár. Mali vystahovať starca, lebo dlhuje štyri zlaté.“

Na chvíľu sa odmlčí a zhlboka dýcha, aby upokojil svoj rozochvetý hlas.

„Kňazi vám kážu, aby ste sa podvolili moci, ale ste snád' ovce? Páni si myslia, že môžu všetko a úžerníci si dovoľujú ešte viac! Dokedy to chcete znášať?“

Opäť stíchne. Hovoriť ďalej by bolo zbytočné, slová by sa stratili v šume. Jeden z chlapov však vstane a dá Hablovskému hlasno za pravdu. Vzápätí sa krčmou roznesú súhlasné pokriky. Asi tucet chlapov zamieri k dreveným mrežiam, za ktorými stojí krčmár a jeho žena.

Vrhnú sa na krčmára, a keď sa ich jeho žena snaží odohnať palicou, dobijú aj ju.

Hablovský sa na to celé díva s doširoka otvorenými očami, myseľ necháva blúdiť v hmlách dávno strateného času.

„Už musím ísť“ povie smutným hlasom sprevádzaným jemným úškrnom.

„Nenechávaj ma tu samú v tme. Bojím sa.“

Odprevedí ju až k bráne zámku. Rozlúčia sa bez objatia, bez jediného dotyku.

Napriek tomu sa nemôže ubrániť radosti. Zasnene hľadí na oblohu, predstavuje si ako kráča po jeho boku.

Ani si nevšimne, že zišiel z cesty. Po chvíli vstúpi do húštiny. Cíti, ako sa doňho zabárajú ostne. Jeho biela košeľa tmavne každou teplou kvapkou, čo vyteká z rán.

Navráva si, že nesmie zastať. Pri každom bodnutí myslí na jej tvár.

Úsvit v jej smaragdových očiach náhle opäť pohltí mláka krvi.

„A teraz na Langa!“ skríkne ktosi.

Barón zovrie rukoväť meča a rozhliadne sa okolo seba.

„Na Langa!“

„Zabudni už na ňu. Na svete je toľko žien a ty si vyberieš akurát grófkou Sekler. No čo jej chceš ponúknuť? Tú vašu kúriu? Alebo večnú lásku?“

„Ale veď nám vždy bolo dobre, sama mi to povedala“, odvetí Hablovský, pričom si rukou trie čelo „A teraz sa so mnou ani nechce stretnúť...“

Grófovou tvár rozťahne úšklábok.

Po chvíli sa spoza dverí ozvú ťažké kroky. Do miestnosti vstúpi sluha.

„Pán Lang, už vás čakajú.“

„Prepáč Dušan, musím ísť. A zabudni už na ňu, len ťa naťahovala. Pre ňu nebudeš nikdy nič viac, než zaľúbený chudák... Naozaj nejdeš so mnou?“

„Nie, nemám náladu.“

„Škoda, Murhózy slúbil, že privedie nejaké sedliacky, bude zábava.“

„Ďakujem za pozvanie, možno nabudúce.“

Spoločne zamieria k vstupnej bráne, kde si podajú ruky a každý sa vydá vlastnou cestou.

To bolo naposledy, čo sa Dušan Hablovský stretol s grófom Langom.

Potom o ňom nepočul dlhé tri mesiace.

Až kým mu brat nepovedal o zasnubách Langa s grófkou Sekler.

Oblohou plávali mračná dymu.

Hablovský na ne hľadel so zovretým hrdlom.

„Prečo taký smutný?!“ utešoval ho akýsi

mladík, „Vypite si! Ved’ sme vyhrali!“ a načahoval k nemu fľašu hustej, čiernej tekutiny, od ktorej mal poliatu košeľu.

„Vďaka, nemám chuť“ odsekne barón, načo podíde k dubu na okraji lúky.

Často sem chodieval. Vždy keď ten strom objal, pocítil záchvev sily. Skúsi to aj teraz, no začíti iba chlad a bolesť. Tá mu ako ostrý klin vráža do mysle, vždy keď začuje smiech. Nepomáha ani, keď si zapchá uši.

Spomenie si na nedávnu návštevu mesta. Zašiel k starému známemu, k lekárnikovi Hermanovi. Predstavil mu novinku, ktorú doniesol z Paríža. Hovoril, že šľachta na západe ju pozná už desaťročia. Ukázal mu čiernu tehličku, trochu z nej odlomil a naplnil ňou fajku. Hablovský si pár krát potiahol a prišlo mu zle.

„Keď si zvykneš, tak sa ti to už nestane“ povedal Herman, „a sú z toho krásne sny.“

Hablovský sa spokojne usmial. V poslednom čase vstával uprostred noci, zažíval sviece a až do rána hľadel na čierňavu za oknom.

Napadne mu, že kúsok ópia by ešte mal mať so sebou. Zaloví vo vrecku a vytiahne čiernu guľku, ktorú prehltnie.

Pálčivý smiech sa po chvíli rozplynie v tichu. Keď zavrie oči, vynorí sa pred ním jej rozžiarená tvár.

„No pod!“ zvolá a rozbehne sa ponad pestrofarebné kvety smerom k zrúcanine hradu.

Pohľad na jej úsmev mu vybijie dych.

Gróf Lang si na oslave narodenia svojej dcéry nechal záležať. Na stoly nechal priniesť pečené mäso, koláče a voňavé ovocie. Prítomní to aj patrične ocenili.

„Nech je krásna ako jej matka!“ ozývalo sa medzi hosťami, „Nech je ešte krajšia!“

Langovi sa od nudy privierali viečka. Pohľadom často uhýbal k svojej mladej milenke, ktorá hosťom roznáša bohato naplnené čaše.

„Pane, musím vám niečo povedať“ zašeptá mu do ucha sluha, ktorý sa znenazdajky objaví pri ňom.

„Nevidíš, že mám hostí!“ rozkričí sa Lang, „Neskutočné, čo si dnes zberba dovoľuje!“

Sluha odkráča so zvesenou hlavou a gróf sa opäť oddá pohľadom na ladné pohyby svojej milenky.

„Pán Lang“ preruší ho po chvíli barón Loffe, „Myslím, že by ste mali niečo vidieť. Podte so mnou, prosím.“

Lang neochotne vstane a nasleduje Loffeho na balkón.

Rozhliadne sa naokolo, ale v čierňave spoznáva iba obrysy hôr.

Až keď zaostří zrak, všimne si žiaru, ktorá stúpa zo siluety zámku na jednom z kopcov.

„Dušan! Ďalšie víťazstvo! Voldovo je naše!“ skríkne zavalitý muž, hneď ako otvorí dvere.

Hablovský sa ani nepohne. Pohľadom cez okno si premeriava mŕtvolu bývalých majiteľov kúrie a precedí:

„Tie telá pochovajte.“

„Veď na nás strieľali!“

„Bránili svoj majetok!“ zvrieskne Hablovský. Muž mlčky odíde.

Hablovský ucíti v kútikoch očí ťažké kvapky. Hlavu si zaborí do dlaní, načo pomalým krokom prejde k posteli a ľahne si. Za oknom sa ozýva smiech a chvastúnstvo povstalcov. Načúva im so zhnusením. Keď konečne zavrie viečka, vnorí sa do šera spomienok.

Precitne na ceste ku grófkemu hradu. V rukách nesie ľúbostné vyznanie. Nohy sa mu podlamujú, celú noc strávil písaním listu.

Keď už je pri aleji topoľov blízko zámku, narazí na dvoch chlapov.

„Hej ty!“ okríkne ho jeden z nich, „Grófke daj pokoj! Neloz za ňou, rozumel si!“

A do brucha mu udrie päťou. Keď sa barón zohne, zasypú ho údermi.

Hablovský padne na zem a dvojica sa vydá smerom k zámku. Hľadá na nich, až kým sa za nimi nezavrie ťažká drevená brána.

V tom k nemu akoby z diaľky doľahne:

„Dušan! Dušan!“

Otvorí oči. Pomaly spoznáva vystrašené tváre mužov, ktorí stoja nad ním.

„Zvíjal si sa na zemi“ oznámi mu jeden zo zhromaždenej hŕstky, „Nie si chorý?“

„Nie, som v poriadku“ odpovie sotva zrozumiteľným hlasom.

„Viedeň odmieta poskytnúť pomoc, vraj majú dosť vlastných problémov“ precedí gróf Lang, „Musíme spraviť zbierku, drábov je na nich málo.“

„A z čoho mám prispieť?“ rozhorčí sa gróf Kolóczy, „Ledva prežijem. Dedinčanom sa nechce robiť, ani platiť dane. Iste by sa najradšej

pridali k Hablovskému. Čakám len na to, kedy mi vypália zámok.”

„A to sa nestane“ vbehne mu do reči Lang, „Ak aj ty prispeješ na žoldnierov. Ale ak nie... Už teraz majú celý juh. Keď budeme čakať, pridajú sa k nim ďalší. Takže, ako vidíte, nemáme na výber. Navrhujem, aby bol jedine starý pán barón Hablovský zbavený povinnosti prispieť. Ostatní, nech dajú koľko môžu.“

„Nie“ zachrapčí starý Hablovský, „Prispejem aj ja. Ved' aj mne môžu vypáliť kúriu.“

Kým sa sálou roznesie šum, Lang s úsmevom zdvihne pohár.

„Pripíjam na to, aby nám žoldnieri priniesli pokoj!“

Barón Hablovský prechádzal táborom pomalým krokom. Muži sa rozdelili do skupín. Ranení boli roztrúsení po okrajoch tábora, ostatným patrilo stred.

Povstalcom venoval iba krátke pohľady. Na ich pohrdavé tváre sa nedokázal dívať.

„Blázon... Tento nás má viesť?“ šuškali si chlapi medzi sebou.

Hablovský sa snažil nemyslieť na ich slová, na tvári mal víťazný úškrn. Ťaženie šlo dobrým smerom. Povstalci vyhrali každú bitku, stráže na zámkoch hravo premohli.

Ale večer opäť zosadol na jeho dušu smútok a po tvári mu stekali pramienky slz.

Keď ho v tom stave uvidel jeden stavec, ponúkol mu víno a priviedol k ohňu.

Každým dúškom barón naberal sily. Uprostred noci sa postavil a začal tancovať.

Muži konečne videli jeho úsmev.

Tú noc sa konečne oddal tichému, pokojnému spánku a prebudil sa až keď už bolo slnko vysoko na oblohe.

Po nástupe sa dobrovoľníci vydali verbovať do dedín.

V tých ale, až na starcov a stareny, nikoho nebolo.

Jedna starena na povstalcov nakričala, že pred nimi ľudia ušli. Vraj sú takí istí, ako páni, že iba berú chudákom.

„Kráľovi, pánom a úžerníkom dávate aj vlastné životy“ odvetil jej na to barón, „my bojujeme za vás, nikoho nenútime, aby sa k nám pridali, chceme len trochu jedla. Kto nám nepomôže, slúži zlu.“ A v duchu tohto hesla vydal príkaz vypaľovať domy tých, čo ušli a tých, čo odmietajú

pomôcť revolúcii. Takto postupoval od dediny k dedine.

Noci v tábore povstalcov bývali rušné, plné hádok a bitiek. Mnohým sa zdal Hablovského rozkaz krutý. Iní však vraveli, že zbabelci si ani nezaslúžia žiť.

Barón sa na radu jedného z povstalcov obklopil skupinou strážcov.

V kraji sa navyše objavili oddiely hesenských žoldnierov, ktoré zniesli zo sveta stovky povstalcov.

Viacerí z tých, čo prežili, začali myslieť na útek.

Hablovský to vyčítal z ich úskočných pohľadov a svojim verným nakázal, aby každého, kto sa pokúsi utiecť, obesili.

O pár dní boli stromy na okrajoch dedín posiate mŕtvolami.

„Už je len otázkou času, kedy nájdu tvojho syna“ oznamoval Ferdinand Hablovský svojmu otcovi, „Ale ty si nič nevyčítaj. Dušan bol vždy hlúpy, nemôžeš za to. Vraj zošalel z nešťastnej lásky, chudák. Škoda, že si ho nedal vydediť, ako som ti radil. Je ti iba na hanbu.“

Keď zmĺkne, ústa skriví do úškrnu. Otec ho okríkne pohľadom a pomaly odíde.

Na tučných zarastených lícach kupca sa leskli kvapky potu.

„Za všetko dám sto zlatých, viac nemôžem, prerobil by som. Kradnuté sa zle predáva. Je to férová ponuka, verte mi. Dávam vám ju iba preto, že sme krajanía“ povie, len čo položí zlatý náhrdelník späť k ostatným šperkom na stole.

Hablovský súhlasne kývne hlavou. Kupec sa spokojne usmeje, z opasku odopne mešec a na stôl začne vykladať jednu mincu za druhou, až kým ich nenapočíta sto.

Barón vezme mince, vstane a spolu s ním sa postaví aj jeho šesť spoločníkov.

„Ale prosím vás“ povie obchodník, „Kam by ste šli takto na noc. Ostaňte dnes v mojom dome. Pôjdete ráno. Určite ste sa už dávno nevypali na riadnej posteli.“

Barón mlčky súhlasí. Jedného povstalcu vyšle do tábora s odkazom, že dnes, ostane v dedine.

Vzápätí prinesie obchodníkov syn demižón vína.

Mužom stačí iba jediný pohár k tomu, aby zaspali.

Preberie ich až zvuk výstrelov. S boľavou hlavou a suchom v ústach sa rozhliadnu okolo. Spoznajú izbu obchodníkovho domu, prázdne vínne poháre s bielym povlakom na stenách skla.

„To víno...“ precedí jeden z chlapov.

Do izby vstúpi partia žoldnierov, ich veliteľ a obchodník.

„Ktorý z nich je Hablovský?“ spýta sa veliteľ.

Kupec prstom namieri na baróna.

„Tento.“

„Odmenu si pýtajte u Langa“ odvetí vojak a prikáže vyviesť zajatcov.

„Všetci sú mŕtvi! Je s nami koniec! Koniec!“ opakuje muž so zakrvavenou tvárou. Barón sa naňho ani nepozrie. Cez úzky otvor v stene napäto pozoruje ako sa tri telá mykajú na povrazoch spustených z trámu šibenice. Na vlhkých perách cíti slanú chuť.

„Ty plačeš? Myslíš, že ti to pomôže?! Že ti Boh odpustí ich smrť?!“ vrieska muž v rohu temnice, až kým ho neumlčí úder strážnikovej päste.

„Pôjdeme!“ zachrapčí strážnik.

Barón ostane stáť.

„Ideme, nepočul si!“

Hablovský padne na zem. Chveje sa.

Strážnici ho ale opäť postavlia na nohy a uštedria mu pár úderov do brucha.

Muž v rohu temnice sa bláznivo rozosmeje.

„Máš, čo si chcel... hrdina!“

Jeho smiech utíši sprška úderov. Pri poslednom mu hlava narazí o stenu, rozpukne sa a odhalí mozog. Hablovský sa opäť skláti k zemi. Je mu na zvracanie.

„Ideme!“ skríkne strážnik.

Barón sa pomaly postaví na nohy. Za zvuku bubnov a hlasnej vravy ho vyvedú na dvor plný šľachticov, sedliakov a žoldnierov, rovno pred šibenicu, na ktorej visí trojica tiel.

Kým vojak číta rozsudok, barón pozdvihne zrak k strážnej veži. Pohľadom spočinie na obloku, v ktorom sa črtajú obrysy tváre a spozná lesk jej smutných smaragdových očí.

Tvár v okne zmizne vo chvíli, keď vojak zmĺkne.

K Hablovskému pristúpi kat. Odsúdenec padne na kolená. Pôsobí pokojne, ani sa nechveje.

Ostrie popravného meča vzápätí rozjasní slnečná žiara.

OLDŘICH KUTRA

MODLITBA

Strom stiskl větve
jakože není
popraskává tak těsná noc

Za ruku ved' mě
pro vyslyšení
pro třísku vůle rozednění
pro skrojek slova
pro pomoc

MODLITBA

Strach ztratil stopu
Větrí vlka
Jen u příkopů mlčí mák

Ted'
popros vlku
ruku pasti
než rachot v krku zatne hák
ať pustí
nebo naopak

MODLITBA

Haluze tichem klesly
kdesi jen pták napláká
mám nohy pašeráka
samý strach

Pust' na mě prosím psy
až nakrást přijdu si
k poslední večeři
slepoty černý hrách

ZÁŘÍ (Janu Heczkovi)

Drolivě mrholí
z kamenných mraků
lípa a muka a my
a tichučké pašije ptáků

LEDEN

Ani té páry od úst
Ani to zalézavé
I pláňata si visí
navzdory

Leden je dychotavý
zaleklý sněží deštěm
Leden je lednem z pokory

BŘEZEN

Namísto nebe rozrýpaný plech
Rezavou třískou prýská zima
Bodliny na zádech
na zdech
a dech
propíchlá ušlá souchotina
ohýbá v hlase zbylý čas

...

Toho křiku
Hlas škube
jak porážení voli

A přitom:
Petříku můj černý
poprvé ještě srdce skočí
podruhé aspoň oči hore
a napotřetí zapřu kohokoli

ODCHÁZENÍ

Do deky tě schoulí
Zamknou uzly
Hluboko zámek zapadá

Dech polapili jiní
a jiní přidušeně
havranům civí na záda

KOSECKÁ

Aj kosáci na podzim zatnou víc
z lehučka tupne jim sad
Hore snop zlámaných voskovic
nemože bože už stát

TOMÁŠ KAVÁLEK

Město po dešti je smutné
jak vlasy staré kmotřenky
po umytí.
Jako když schází naděje,
že voda vše očistí...

Až padne rosa

K večeru se bojím nejvíc.
Samoty ne
ta objímá.
Života
ten děsí
a odvádí člověka
od branky v naší zahradě
kudy prolezou jen ptáci
ztracení psi
a nalezené vzpomínky.

Snad jednou budeme přešlapovat
na vinici
majíce rozpraskané rty žízní
a pak definitivně
padne rosa.

Po žních

V podzimním větru
pohnula se stébla
zapomenutá na polích
u Božích muk
s Kristem

bez hlavy

PAVLÍNA VÍTKOVÁ

PO PORODU

bzučící úl
dětského pláče
v šedivém vlasu
sedlá krev
cizí obličej
roztříštěný
pavučinou
nad křečovými žilami
medově sladké
vznášení
k srdci

HILLARY KUTEISA

VIDĚL JSEM HO, MINISTRA

Viděl jsem ho, ministra.
Nemohl jsem si to nechat ujít
Tak jsem si zabral sedadlo vpředu
Přesně uprostřed první řady.

Jeho frak byl třpytivě černý
A ostré špičky bot směřovaly k nebi
Klapaly na dřevěné podlaze
Když se ubíral na své místo.

Pohodlně se usadil v křesle
Určitě to byl ministr
Protože všichni uctivě sklopili hlavy!

Jenže včela, která ho nejspíš neznala
Přiletěla a s bzučením usedla na jeho límec
Klidně se procházela po tom nebesky bílém
hedvábí.

Nejspíš se nenajde nikdo, kdo by mi to
dověděl
Ale ministr se začal potit.
Těžká kapka mu sklouzla po nose
A upadla na notebook, který měl na stole
Byl jsem tak blízko, že jsem zaslechl ten
dunivý zvuk.

Vidíte, kvůli včele se ministr zpotil.
Viděl jsem ho, ministra.

VRÁNY NA STŘEŠE

Co nám jen mohou říct ty na hřebeni střechy
Kde si hlasitě něco vyprávějí?
Proč se tam houfují po dvou a po čtyřech
Hlasitě přecházejí po plechové střeše?

Všimnou si vědce pod střechou
Pohrouženého do knih o fyzice
A starostlivě bádajícího nad tajemstvím
přírody
Co vlastně drží vrány ve vzduchu?

A když se na ně podívá z okna
Na nejčernější samet s mléčně bílým
límečkem
Jak se tam hnízdí po dvou a po čtyřech
Vědí o touze, kterou zažehly v jeho srdci
Zjistit, odkud se bere ta jejich lehkost?

Když se rozhodnou blýsknout svým uměním
A jen tak přeletět ze střechy na strom
Tuší, jak ho právě inspirovaly k objevu
Že na rozdíl od něj znají tajemství letu?

přeložil Jakub Grombář

Hillary Kuteisa (* 1988) – ugandský básník a prozaik, studuje chemii na univerzitě v Kampale.

MATĚJ ANTOŠ

POHLED Z OKNA

Ulice je nevinná
Rakovina
starců začátečníků,
co bydlí na konečné.

Osamělé město,
které nikdy nikdo
neopouští
Dozněl tlukot fabrik
- na operačním stole
nové doby
Sedm doktorů složilo zbraně,
ať zreziví,
rozpustí se
a zapomenou na své
řezy.

Tak i já skládám
kosti v oběti na
pouličních oltářích
černým sněhům pro radost.

LIDÉ Z ANTIKVARIÁTU

Popel z nevěst
sype se přes hvězdné faly.
Dozráváš rozčtvrcen
přelidněnou samotou.
Jsi jako víno.
Jen ne tak oblíben
a čistý.
Dozráváš po sklepích
s duší zamotanou v igelitech.

Odsud město zdá se
hluché a historie
ve svých omylech
vždy bisexuální.

A střepy se prokousávají
obrazem dní.
Bolestně rychle.

DVOJÍ JAROSLAV ŽILA

V poslední sbírce Jaroslava Žily (*1961), která nese název *V hrudi pták* (2010), se objevují dvě značně odlišné básnické polohy, dva odlišné způsoby vidění, jejichž setkání, někdy i na poli jediné básně, vytváří zvláštní významové napětí, které vnímám jako nejnápadnější rys celé sbírky. Tento významový zlom se táhne mezi svéráznou, hrubě nahozenou anekdotou ze života *chudé většiny* a tradiční lyrickou náladou, s níž se básník zastydle koří ženě či vyslovuje jedinečnost okamžiku v úsečné zkratce. Vcelku přesvědčivě tuto dvojakost zdůvodňuje Ivan Motýl v textu na zadní straně obálky, spatřuje ji ve střetnutí dvou různých temperamentů básníkova kraje, „karpatské pýchy“ a „otevřeného srdce“. Nicméně hledět takto na dílo skrze osobnost autora, zdá se mi, svádí k tvorbě nezamýšlených mýtů, s jejíž pomocí pak vysvětlíme prakticky cokoli. Pro nás, kteří básníka neznáme, je proto četba takto *rozlomené* sbírky problematictější.

V její prvé půli je Žila nepochybně původnější. Využívá výrazové prostředky svého kraje a s příznačnou syrovostí, ba někdy přímo surovostí, píše básně, v nichž je cokoliv dekorativního předem zapovězeno. Proto jsou jeho verše také jaksi neotesané, ale vždy kongeniální ztvárněné situaci, neboť pasují svému tématu a spolehlivě tlumočí vztah básníka k předmětu výpovědi s poukazem na nějaký typický scelující příznak, např. když v básni dochází k prudkému zvratu: „a když *buchne* do stolu, / celá hospoda ztichne,“ nebo „*padla* na pysk / a už se nepohne“. Jindy zase třeba zvířecí příměr podtrhne absenci lidskosti, nebo lépe řečeno naznačí neosobní poměr člověka k člověku: „obráti ji na *hřbet*, / zuby se bude dobývat / do jejich rtů“. Žilovi se takto prostřednictvím jazykové charakteristiky daří velmi živě zachytit tíživou atmosféru či načrtnout drobný příběh podtržený hořkou pointou. Takřka emblematicky se tak děje v básni, jejímž tématem – mimochodem zcela klíčovým pro celou sbírku – je *okamžik náhlého prozření, záblesk vědomí, v němž poznáváme pravou tvář skutečnosti*: „Řekl mi soused / se smutkem v očích: / Včera jsem se díval, / jak ideš s ruksakem do hory, / a poprvé si uvědomil, / že ti bude padesát.“ Bohužel ne vždy se Žilovy „nestylizované“ verše dokážou přenést přes určitý, již oblíbený lokální „idiolet“ někam dál, hlouběji. Proto se také někdy ocitají na hraně

banality: „Dlouho zrána / vysedává v noční košili / před zrcadlem / a vzdychá nad tím, / jaká že mívala kdysi prsa,“ nebo upadají do provokativně úsporného truismu: „Když světlo dopadá / šikmo na tvář, / za nosem je tma“.

V druhé půli sbírky jazykové prostředky typické pro básníkův kraj zcela mizí, nahrazuje je spisovná čeština bez jakýchkoli zvláštností lexikálních či syntaktických. Jen ústřední téma *jedinečné chvíle* – koneckonců které případnější bychom pro lyriku hledali? – zůstává. I zde se však v nehledanosti Žilova pohledu odhaluje jeho osobitý básnický naturel, ono trochu cudné, trochu neohrabané, ale upřímné úsilí prolomit se k věcem blíž, např. v dětsky naivním úžasu nad průsvitností očních víček: „Pod lampou / zavři víčka, / za očima / vznikne cosi.“ Stěží bychom však předpokládali, že v jeho sbírce najdeme také verše adorující ženu po způsobu romantiků 19. století: „Být někým jiným / můžeme jen / v srdci ženy.“ U básníka, který se ve svých verších obdivuje chlapům, co *buchají* do stolu, jsou obdobná vyznání zcela nečekaná, i když je za nimi možná veliká hrdost ukrytá v bezvýhradnosti, s níž jsou pronášena. Tak tedy přece jen rozcitlivělost, něha a soucit, kdesi uvnitř, vehementně zapírány, protože přiznat se k nim není vůbec snadné, navíc to zřejmě vyžaduje samotu dvou: „Seděli jsme už ve stínu / zády k domu na břehu louky. / Nedaleko ještě žhnulo slunce, / ale my cítili, že po této noci / může přijít akorát podzim.“ Jak ostře tu společné prožívání okamžiku kontrastuje s předchozí hrubostí. Jako by se básník v případě nadčasového tématu dobíral i tradičnějšího tvaru. Pochopitelně je to pak mnohdy kýčovitě, mnohdy nepřijemně důvěrné, a čtenář si s tím u básníka, jako je Žila, neví rady: „Svlékla mě / jako podzim svléká stromy / kromě znaménka / na duši.“ Jenomže co když je taková skoro polovina sbírky? A co když jsou tyto verše navíc zkusmo podepřeny ilustracemi, jemně a neostře načrtnutými detaily ženského těla, které spolehlivě produkují lyrickou mlhu? Jak se s nimi snese verš: „Do řiti, to je nádhera!“ pocházející z jedné z nejlepších básní celé sbírky „Zpátky v dětství“?

Problém se pro mě vyřešil ve chvíli, kdy jsem narazil na zdánlivě nehotový verš, který považuji za vrchol celé sbírky: „Zvláště když kvetou prosincové růže...“ Buď jsem něco skutečně pochopil, nebo jsem jen podlehl Žilově zapíranému sladkobolu, nicméně když to přeženu, spatřuji v tomto verši okamžik hodný poezie.

Je v něm pro mě všechen stesk, všechna pomíjivost a vše nevyslovené, co jen může tanout na mysli člověku, který je schopen přijmout verš jako absolutní výpověď. Je do něj vtělena ohromná otevřenost zkušenosti a vzpomínky a zároveň neobyčejná přesnost, s níž je vyjádřeno základní naladění veškeré lyriky: trvalý počátek, příslib okamžiku, něco, k čemu se člověk bude neustále vracet, něco, co se mu stane znakem samotného života v jeho stále neúplnosti; a zrovna tak si může člověk tento podivně načatý, osamělý verš opakovat a stejně se mu nepodaří jej proniknout. Přiznám se, že mi verš svým skrytým důrazem na plynutí času připomíná verše André Theurieta: „Květ stonku vinné révy roste, / a mně je dneska dvacet let.“ Ten Žilův je však jaksí zkušenější, těžší a melancholičtější, třebaže taky obyčejnější, zrovna jako by mne zasáhl tam, kde to nejvíc bolí, ale kde také vždycky o nejvíc šlo.

Buď i vás tento a několik dalších veršů polapí a vy Žilovi odpustíte všechny jeho polotovary, nebo zůstanete neteční a zklamání. Taková je holt věčná sázka na slovo.

Martin Lukáš

Jaroslav Žila: *V hrudi pták*, Host/Protimluv, Brno/Ostrava, 2010

PRODLÉVÁNÍ MEZI SVĚTY

Nebyl bych psal tuto recenzi, nebýt nespravedlivé recenze Simony Martínkové-Rackové (dále SMR) na sbírku básní Radka Štěpánka *Soudný potok* v A2 3/2011, str. 28. (Předesílám, že nejsem s Radkem Štěpánkem v příbuzenském vztahu - neznáme se!) Jedná se podle ní o sice kultivovaný, ale nevýrazný debut, ve kterém se „opakují motivy (ryba, voda, stromy, ptáci, domov, ticho, čas, duše, tma...), které zdůrazňují staticčnost a silnou tradičnost Štěpánkovy venkovské poezie“.

Když jsem si přečetl charakteristiku „venkovská poezie“, vybavila se mi recenze na poezii Petra Hrušky, která byla označena jako „kuchyňská poezie“; to jistě nepotřebuje velkého komentáře: srovnání je vypovídající a zpravidla se takováto klišé používají, když se recenzovaná poezie vymyká zavedeným přihrádkám...

Na záložce knihy je informace o autorovi, v níž mj. čtu: Jihočech, rybář z rybniční země... Divil bych se tedy, kdyby byly motivy z tohoto prostředí jiné, než vyjmenovala SMR; ještě k je-

jich opakování: dal jsem si tu práci a spočítal, kolikrát se opakují, protože jsem tento dojem ze sbírky neměl. Tak tedy: čas se vyskytuje dvakrát; výslovně ptáci také dvakrát (také netopýr, hrdlička, čejka a volavka – to ale neukazuje na vytýkané opakování); několikrát se vyskytuje také tma – to už se venku stává (navíc několik básní má v názvu nocturno...); duše je použita dvakrát, a to jednou ve smyslu rybí duše. estli z tohoto SMR usoudila, že jde o klišé „krajina stavem duše“, to pro mě zůstává záhadou; ani vytýkaná „náladovost“ veršů k tomuto neukazuje (jak si ukážeme dále). Častěji už je použit motiv hladiny.

To věru neukazuje na víc než desetiminutové čtení a rychlým perem zručně napsanou recenzi. A mj. za tichem – klidem – přece podnikáme cesty do přírody. Vhodnější než označení „venkovská poezie“, které tuto poezii zanáší někam na periferii, by mně rozhodně připadalo spojení s přírodními motivy; ale Štěpánkovy básně se bez takovýchto můstků obejdou... (*„dole na ulici kropící auto napodobuje déšť / beránci sbíhají do údolí a usínají / ve tvém stínu zatímco ručičky hodin se zastavují / protože tato chvíle se nebude opakovat“*). Lze tyto verše Václava Hraběte v protikladu k označení „venkovská poezie“ charakterizovat jako „městská poezie“, jenom z toho důvodu, že jejich prostředím je město?)

Další výtkou je, že verše jsou až příliš ztišené a meditativní. Štěpánkovy verše se však neotevírají desetiminutovému čtení. Potřebné ztišení na skále nad vodní hladinou; stránkami sbírky listuje vítr a zanáší mezi ně borové jehličí vonící smůlou; rohy sbírky se mírně zakulatily opotřebením. Ve stoupavém kuželu teplého vzduchu krouží káně a stoupá – po chvíli se přidružuje druhé: vypadá to, že si dovádívě hrají... A v tomto ztišení je pak sebemenší hnutí tím výbojem, po kterém SMR tak volá (to by – podle ní – měl být jakýsi znak debutu: a stvořila tím nevědomky klišé...). Tady lze autorce recenze doporučit, aby se příležitostně posadila někam k vodní hladině, kde nedoléhají ruchy civilizace, vypnula mobil, bez MP3 (4) a jiných podpůrných prostředků na zkrácení dlouhé chvíle, a pokud možno „nic nedělala“: chce to trpělivost Kočky rybářky...

Recenzentka si navíc odporuje: „ Ne, není to špatné – kdyby ovšem prakticky celá sbírka nebyla ladnou a splavnou variací téhož.“ Ten pocit opakování je vyvolán právě tím rychlým čtením, které znemožňuje postřehnout jemné

rozdíly. Ve sbírce Radka Štěpánka se tematizuje několik okruhů: od „prostých“ záznamů přírodních dějů: „*To není letní bouře / to se jen vítr / opřel do korun dubů / O hladinu bubnují žaludy*“ (asi v jediném se s recenzentkou shodnu, že některé básně se blíží haiku), k propracovaným básnickým obrazům přírodních motivů, např. báseň *Podzim má paví oči*.

Ale to je jen jedna z mnoha poloh sbírky: poezie Radka Štěpánka je působivá svým soustředěným a citlivým básnickým viděním, pojmenováváním a svěže mladým vyhlížením do světa dospělých (např. báseň *Poslouchám*), opouštěním jistoty rodičovské ruky – sbírka je věnována rodičům a z básní, v nichž jsou rodiče přítomni (náleží k vrcholům sbírky – báseň *Babí léto*), je zřejmé, že to není jen jakási povinná dedikace prvotiny. Dotek dospělého světa je ale také provázen touhou vrátit se: „*Zase tak radostně / jako když dítě / běhá v květech*“; nebo ztratit se někde mezi sněhovými vločkami (*A znovu mluvili jsme o zimě...*); či zmizet s divokými husami (*Divoké husy*). I v setkávání se smrtí – prozatím rybí – se promítá ještě zvědavost (silné básně *Srdce, Rybí smrt*).

Pak najednou jsou zde básně, které ukazují jiný svět tak vyzrálé (jakoby za přechodovým rituálem), že bych to od tak mladého autora, a navíc prvotiny, nečekal; je evidentní, že sbírka obsahuje básně z delšího časového úseku: od místy okouzleného vidění (to neznámá, že by ty básně byly slabé!), k vážným tématům (*Tíha stínu, Hořce, Soudný potok...*).

Štěpánkova básně se odehrávají v jemných tóninách – drobnokresba nepatrných hnutí se zvýrazňuje na pozadí ticha, které podtrhává místy jakoby zastavený čas. Nemyslím, že je to záměr – spíše to vyplývá tak nějak samozřejmě ze Štěpánkova citu pro situaci, náladu či dění. (Právě tady je SMR nejvíc mimo! Četli jsme stejnou sbírku?) Poezie je mu každodenní přítomností: jak je vidět z několika básní načrtnutých „jen tak“; chvíle čekání – pro většinu z nás nudná – na nástupišti v Jihlavě je pro něho příležitostí pro báseň.

I když jsem znal poezii Radka Štěpánka z časopisu *Texty*, přesto jsem váhal, protože mne několik debutů zklamalo, i přes doporučení takového recenzenta, jakým je Jan Štolba, na kterého dám. Tentokrát jsem ale nemusel litovat – knihu Radka Štěpánka si zcela jistě přibalím do batohu, až pojedu na kolo do jižních Čech. Debut Radka Štěpánka si zasloužil

nominaci na cenu Magnesie Litery; škoda, že možná i vinou nedbalé a povrchní recenze k tomu nedošlo.

PS: Básnickou sbírku Radka Štěpánka navíc nevydal Weles, jak uvádí ve své recenzi Simona Martínková-Racková; o čem to svědčí?

Ladislav Štěpánek

Radek Štěpánek: *Soudný potok*, Masarykova univerzita, Brno 2010, 72 stran

KAM SE TA ČESKÁ MELODIČNOST ZTRÁCÍ?

„*To já už jen / se smutně usmívám / a seru na verš*“, vyznává se lyrický subjekt Jiřího Staňka, možná autor sám v básni *Rusismus*. Jenže jak jsme všichni pochopili, jednalo se jen o slabou chvílku, nikoliv o skutečnost samotnou. Protože pokud tu někdo se*e na verš, rozhodně to není Jiří Staněk. Svědčí o tom nikoliv pouze počet veršů, který za svůj život dokázal přivést na svět, ale především jejich propracovanost. (A nám už je jedno, jestli to dělá autor vědomě, cíleně, protože to zkrátka dělá a to nám stačí.)

Nejsem, doufám, jediná, kdo si všiml, že čeští básníci začínají ztrácet smysl pro hraní si se slovy. Smysl pro zvuk.

Řada básníků, především mladších, od eufonie verše začala upouštět. A přitom se jedná o jednu z nezákladnějších a především nejkrásnějších skutečností, kterými báseň může disponovat. Melodičnost (a znělost) jednotlivých slov a hlásek (někdy až téměř zpěvnost) dokáže přenést skrze báseň na člověka nelživé nálady a pocity. Jak to tak vypadá, takový um si ke vší smůle zachovávají už jen opravdoví mistři.

Mezi vyvolenou skupinu básníků, publikujících zejména ve *Tvaru*, v čele s králem volného verše Luborem Kasalem můžeme počítat jistě i Jiřího Staňka, jehož dovednost je demonstrována ve výboru básnickovy tvorby *Pornofilie*, o který se zasloužil Martin Reiner. Redakční družina Martina Pluháčka, řečeného Reiner, odvedla opravdu skvělou práci, protože sbírka přitahuje oči už svým chytrě zvoleným názvem i dokonale graficky provedenou obálkou. Navíc zde máme básně jednotlivých období Staňkova života pohromadě, takže je můžeme kantorsky zkontrolovat, jak že to je doopravdy s jeho hravostí se slovy. Nemůžeme očekávat její plnou přítomnost ve všech básních, neboť každý autor potřebuje jistě širší rozptyl. Staněk ve většině

svých veršů nezklamal. Jako důkaz souhry slov použiji vybrané verše z básně *Potom - pak*: „že med je hustý lipový a vlahý / uprostřed davu nahý panovačně rozdavačný / a lačný svlačec mezi dvěma ploty / plaňky čtyř lýtek čtyři plaňky paží...“ A jako důkaz dokonalého užívání hlásek si troufám uvést celou jednu báseň a její částečnou analýzu: *BŘEMENA // Lehoučkový výtruse bláznivých / plavuní jak pevně uchopíte / do dlaní vítr! Víříš v mém chřípí / v mé krvi vřeš řezavě zraňuješ / nechtěnými vrypy v čirou slzu skla / na jehož únorový mráz / dychtivě dýchá dítě. // Nikdo nikoho neunese. / Bez stenu ani nesmí.*

První dva verše a v podstatě částečně i třetí verš nás naladí na klidně melancholickou vlnu. Za prvé svou zvukomalebnou, melodickou, zpěvnou strukturou, která je především postavena na použití dlouhých samohlásek. Za druhé svou tematikou, kdy ve vzduchu létají padáčky výtrusů plavuní a vítr si s nimi něžně pohrává a nechává je tančit ve vzduchu. Ve třetím verši se tento dojem začíná lámat a lyrický subjekt nás ujišťuje ve zjištění, že něco tak „krásného“ nám vlastně může způsobovat bolest - alergické záchvaty - může nám rozslzet oči, může nám svírat krk a může nás dusit - a dělá to. Obsah těchto veršů je opět doplněn zvukem, kdy autor používá výrazné tvrdé souhlásky - ř, r, v a sykavky. Z této gradace básně opět přechází do klidné, melancholické fáze, kdy je nám připomenuta dětská krása - dítě kterak dýchá na zamrzlé sklo, jenž je pomalované květy mrazu - ty pod jeho dechem mizí... Vrací se opět zpěvnější struktura - dlouhé samohlásky. Ozvláštněním je pak shoda slabik *dy-dý-dí*. (V dalším verši si pak můžeme všimnout záporných předpon, v posledním pak opět sykavek.)

Stavebním kamenem básně je její obsahové sdělení, ale její nálada je na nás přenesena právě zvukem. Báseň se tak dotkne čtenáře mnohem důrazněji.

Není to krása?

A proto se nezabývám tím, jestli z básní Jiřího Staňka trčí sexualita (jistěže ano!), jestli je „hracím automatem“, jak o sobě tvrdí (jistě že není!), a ani tím, kolik vlivů z jeho lékařenské profese se dostává do jeho básnické tvorby (přijde mi, že dost). Staněk nám totiž přináší mnohem důležitější poselství. Odvážím se titulovat Jiřího Staňka na jednoho z mála zachránců a udržovatelů pravé poezie.

Michèle Baladránová

Jiří Staněk: *Pornofilie*. Druhé město, Brno 2009

